

'n Nuwe lewe: Olga Kirsch se studentegedig "Resurrexit"

THOMAS MINNAAR & EGONNE ROTH

Independent researcher

42 Lympleigh Road
Plumstead 7800
South Africa

wftminnaar@gmail.com

Bar-Ilan University

Department of English
Bldg 404, "Wolfson Building"
Bar-Ilan University
Ramat Gan 52900
Israel

eeeroth@hotmail.com

A New Life: Olga Kirsch's Student Poem "Resurrexit"

Abstract: The poem "Resurrexit" published by Olga Kirsch in 1945 in the student paper *WU's VIEWS* has been all but forgotten. It is, however, a beautiful and an important poem with a pantheistic character. It commemorates the death of the young Jewish flight navigator lieutenant Alec Medalie, whose fighter plane was shot down by German anti-aircraft fire near the Yugoslavian coast in 1944. Psychoanalysis opens the poem up to a reading which turns the typical male symbolic order's death and men's chaos caused by war into the young man's rebirth as a new form of being. This happens through the maternal earth's uterine sea. The fallen is absorbed by the sea and after a period taken up into the clouds to return to the mother and the earth, albeit in a new form. The concept of the *chora* plays a part in this resurrection which offers consolation to all who are subject to the inevitable uncertainty of the human condition and those who stay behind after a sudden death.

Keywords: Afrikaans poetry; Olga Kirsch; Sigmund Freud; Julia Kristeva; Alec Medalie; pantheism; Johann Wolfgang von Goethe; psychoanalysis; chora; abject; death; Resurrexit; resurrection; Messiah; Zionism; World War II

1. Inleiding

Die meeste van Olga Kirsch se Afrikaanse gedigte is aan haar leserspubliek bekend. Haar gedig "Resurrexit", wat op 31 Augustus 1945 in die studentebled *WU's VIEWS* verskyn het, het egter in die vergetelheid geraak. Die hoogs belangwekkende "Resurrexit" kombineer temas uit die digter se debuut, soos identifisering met die natuur en vroulike hartstog, asook haar tweede bundel, *Mure van die hart* (1948), se religieus-politieke en oorlogsingesteldheid. "Resurrexit" kan as 'n skakelgedig tussen Kirsch se eerste twee digbundels beskou word, veral wat betref aansluiting by "Tweegesprek," die openingsgedig in haar tweede digbundel.

Met dié artikel word 'n poging aangewend om "Resurrexit" en die man aan wie die gedig opgedra is, te laat herrys. Die naspeuring van biografiese feite werp die soeklig op die tragiese einde van 'n jong lewe wat die digter tot woordkuns geïnspireer het. Dié gedig verskaf ook insig in die jeugdige Kirsch se wêreldbeskouing. Sekere psigoanalitiese konsepte – soos die Oedipale verhouding, abjeksie en die *chora* – kom ook in die gedig aan bod.

Sigmund Freud, die vader van die psigoanalise, het gepostuleer dat 'n kind aanvanklik 'n outo-erotiese en narcistiese aard het wat onproduktief vir die samelewing is omdat die kind sigself aan die genotbeginsel oorgee. Hy beskou die Oedipus-kompleks as die meganisme wat dit vir die seun moontlik maak om die werklikheid van die volwasse lewe te betree. Dit moet stellig gebeur deur onderdrukking van die seun se verbode, libidinale begeerte na die moeder as gevolg van sy vrees vir kastrasie deur die vader (Freud 2001: 151). As hierdie proses suksesvol plaasvind, word die seun bewus van geslagsrolle en kom hy tuis in sy manlike rol as deel van die patriargale orde.

In die gedig "Resurrexit" sal dit blyk dat hierdie proses weer omgekeer word. Die man keer terug na sy oervorm – 'n (nie-seksuele) eenwording met die moederlike waaruit hy ontstaan het. Hierdie gewaande oertoestand word deur nóg 'n psigoanalitiese konsep uitgebeeld – die *chora*.

Vir Julia Kristeva is die konsep van die *chora* belangrik en sy som die *chora* op (2002: 354) as "a matrixlike space that is nourishing, unnameable, prior to the One and to God, and that defies metaphysics." Dit verwys na die subjek se toestand as ongedifferensieerde pre-Oedipale wese. Kristeva (2002: 35) leen die begrip by Plato. Dit dui oorspronklik op 'n "receptacle" en Noëlle McAfee (1993: 117) voer aan: "In this state [...] the child experiences itself as the receptacle of all being. The subject/object dichotomy (difference) cannot set in until the child represses the *chora*: this state of being one with all."

Volgens Kristeva kom differensiering onder meer as gevolg van abjeksie (van die self en die moederliggaam) tot stand. Kristeva bou voort op Freud se teorie van die Oedipus-kompleks. Sy wys in *Tales of Love* (2002: 134) daarop dat die breuk tussen die moeder en kind reeds voor die spieëlfase gebeur (wanneer die kind sigself herken en van buite sigself as objek beskou) – nie net weens vaderlike dreigemente nie, maar ook danksy vaderlike liefde (die imaginêre vader) en *abjeksie* (verwerping) van die moeder.

Vir Kristeva dui die begrip *abjek* op dit wat verwerp word deur, of ontwrigtend inwerk op, die maatskaplike rede (die gemeenskaplike konsensus waarop die sosiale orde berus). *Abjeksie* kan ook as 'afwerping' omskryf word. Die abjekte figureer tussen die konsepte van 'n objek (voorwerp) en subjek. In *Powers of Horror* lig Kristeva (1982: 10) uit dat die mens abjeksie vir die eerste keer ervaar wanneer hy of sy sigself van die moeder skei en merk dat daar 'n skeidslyn tussen "self" en "(m)other" bestaan. Die fisieke skeiding tussen moeder en kind gaan kenmerkend gepaard met 'n geweldige gevoel van verlies en verlange na die mitiese oseaniese moeder – die Reële – en terselfdertyd met 'n gevoel van vrees en afgryse oor die moontlikheid dat die self verlore kan gaan as hereniging met die moeder sou plaasvind. Deur die dood – soos dit uit Kirsch se gedig "Resurrexit" blyk – word hierdie abjekte toestand opgehef en die ooreenheid herstel.

2. Die gedig en biografiese details

Die gedig ter sprake word nou eers volledig aanhaal waarna die biografiese besonderhede uitgelig sal word voordat 'n poging aangewend sal word om die psigoanalitiese trekke daarin te ondersoek:

Resurrexit

Aan Alec Medalie

Hy wat vergaan het in 'n hoë pluim
van vlam en donker rook, waarvan die puin
geblus is in die golwe, het geen oor
vir die gesmoorde dodeklok nie.
Moenie die spieëls verhul en laat daar geen
warm tranes drup en geen erbarme
oor hom gestort word nie. Hartstogtelik

het hy die lewe liefgehad en is
hartstogteliker deur die dood omarm.

Hinder hom nie waar hy nou een word met
die vormlose vloed in skemerlig
se rustigheid, waar alle hunkering
gesus word tussen skulpe en koraal
en anemone, mollig oopgevou
om te ontvang. Pas sal hy weer verlang;
Die aandelikse wasdom en die gang
uit ademende waters en die gang
van strome wat kustelik liefkoos, al
die aanswel en die eb van waters sal
die heimwee dra van hom wat klewe aan
die lewe soos die gryse vygie aan
die klamme sandgrond.

Maar die dag sal kom
wanneer die wolke blindend wit verrys
uit die oseaan en langsaam landwaarts gaan
na die voleindiging, en kalm klim
bo die berge en die aarde dompel in
blou skaduwees van verwagting, tot die reën,
vertederende preweling van een
wat inniglik bemin, die aardeskoot
stil binnedring om wortel, steel en skeut
dralend te streef, om aalwyn aan die rondinge
en heupe van die heuwels te omhels
en bloekoms, klomp-klomp silwergroen gehurk
in vog en skemering.

So sal sy koms
vol vreugde wees, want hy het opgestaan
uit vormloosheid om vorm te lewer aan
al wat hom dierbaar was, aan alles skaam
en diep-verborge nog en sonder naam.

Die titel roep die religieuse op as gevolg van die gebruik van Latyn, 'n Christelik-liturgiese taal. Daar bestaan onder Ortodokse en Katolieke Christene die gebruik om mekaar oor die Paasfees met die woorde "Christus het opgestaan!" te groet. Die antwoord op dié Paasgroet is: "Hy het waarlik opgestaan!" In Latyn: "Christus resurrexit! Resurrexit vere!"

Sonder die persoonseinaam "Christus" staan daar egter bloot "hy het opgestaan." Kirsch approprieer die Christelik liturgiese terminologie soos wat sy dikwels Ou Testamentiese stories gebruik, byvoorbeeld in haar gedig "Die uittog," om identifisering en 'n gevoel van vertroulikheid by haar lesers te skep. In hierdie gedig blyk dit dat die sfeer van kerklikheid ook ingespan word om 'n dooie te vereer. Omdat die gedig aan Alec Medalie opgedra is, ontstaan die vermoede dat hy die persoon is na wie die gedigtitel verwys. Die digter wil moontlik deur dié kwasi-liturgiese titel die stelling maak dat enigeen vereer kan word soos 'n messias. Kirsch ontluister die Joods-Christelike geloofsoortuiging in die heropstanding en die koms van 'n verlosser deur die verering van die gewone mens wat sy eie heldedade verrig en sigself sodoende verlos. Dit blyk veral uit Kirsch se gedig "Koms van die Messias" (1948: 19) waarin sy met sionistiese ywer proklameer: "O kleine land, jy bied herrysenis/ waar elke Jood self sy Messias is."

Prof. David Medalie, wat verbonde is aan die departement Engels aan die Universiteit van Pretoria, bevestig in 'n onderhoud (Julie 2009) en persoonlike kommunikasie (16 Maart 2010) dat Alec Medalie sy oom is wat in die Tweede Wêreldoorlog 'n vlugnavigator was en aan die Joego-Slawiese kus gesterf het. Volgens hom het die dood van die jong Medalie sy ouers sodanig geknak dat albei ook in die 1940's gesterf het.

Hy vertel dat sy oom se tragiese dood en die gevolglike vroeë dood van die gevallene se ouers in 'n soort familiemite ontwikkel het. Hoewel hy die naam van Olga Kirsch as Afrikaanse digter ken, weet hy van geen moontlike verbintenis tussen sy oom and Kirsch nie. Dit is ook bevestig nadat hy die gedig "Resurrexit" aan sy bejaarde tante voorgelees en die saak met haar bespreek het.

Alec Medalie
(Foto verskaf deur prof. David Medalie)

Uit die “Circumstantial Loss Report” verskaf deur kolonel Du Toit, ’n navorser oor die vliegongeluk waarin Medalie en die vlieënier dood is, blyk die volgende (persoonlike kommunikasie, 5 April 2010):

Lieutenant Medalie age 23 was reported missing, death presumed at 15h00 on 10 October 1944 off the port of Senj, Yugoslavia, while attacking enemy shipping off the Yugoslav coast when his Bristol Beaufighter Mk X, serial number NT997, identification code letter ‘A,’ flown by Flight Lieutenant A.L. Vance RCAF (Royal Canadian Air Force), was shot down by anti-aircraft fire from a Flak gun mounted on the stern of the German ship *Arpione*, anchored outside the port of Senj. The aircraft burst into flames and crashed into the sea just outside Senj harbour. The bodies of the crew were never recovered. Lieutenant Alexander Medalie has no known grave and is therefore remembered on the Malta Memorial.

Dit is moeilik om te bepaal hoe goed Kirsch die jong lugmagoffisier Alec Medalie geken het. Die digter het geen dagboek gehou waaruit dié moontlikheid bevestig kan word nie. Medalie het luidens sy lugmagrekord vir argitek gestudeer en in 1942 die graad B. Arch [Rand] verwerf. Uit die rekords van die Witsargief blyk dit dat Medalie saam met Abraham ‘Axel’ Axelrod gestudeer het. Laasgenoemde het in 1947 Kirsch se swaer geword toe hy met haar suster Becky getroud is. Axelrod en Medalie was in hul finale universiteitsjaar toe Kirsch ’n eerstejaarstudent was.

Kirsch se vriendin Hylda Sidelsky (persoonlike kommunikasie, 23 April 2011) kan nie presies onthou of hulle Medalie persoonlik geken of net van hom bewus was nie. Sy was getroud met Abe Sidelsky, wat saam met Axelrod gevlieg het. Medalie was moontlik ook lid van die South African Union of Jewish Students – ’n vereniging waardeur baie jong Jode van Johannesburg wat in die oorlog gaan veg het, mekaar geken het. Hoewel Kirsch klaarblyklik dus nie ’n intieme verhouding met Medalie gehad het nie, het hulle ongetwyfeld in dieselfde kringe beweeg.

3. Gedigontleding

’n Herbetrugting van “Resurrexit” se inhoud bevestig dat Medalie se biografiese inligting waarskynlik ter sprake is. Die gedig bring aan die lig dat daar oor die dood van ’n man (“hy wat vergaan het”) besin word. Dié man het vermoedelik in ’n vliegtuig (“’n hoë pluim”) omgekom toe dit in die see gestort het (“waarvan die puin / geblus is in die golwe”). Medalie se vliegtuig is ook deur ’n Duitse lugafweerkanon afgeskiet, waarna sy Beaufighter aan die brand geslaan en aan die Adriatiese kus neergestort het.

Ondanks die dodelike voorval, skets die digter Medalie se dood nie as 'n neerdrukkende tragedie nie, want sy keer die beeld van versmoring om en rig dit teen die dood ("gesmoorde dodeklok"). Pleks daarvan dat die liriese objek (hy) versmoor weens die gebrek aan lug in die water, is dit die klank van vernietiging wat uitgedoof word sodat hy dit nie meer kan hoor nie ("geen oor"). Kirsch keer die aanvaarde beeld van die dood en die verskrikking wat dit vir die mens inhou, heeltemal om. Dit blyk dat die dood eintlik die begin van 'n nuwe vorm van bestaan as deel van die kringloop in die natuur is.

"Resurrexit" is deurdrenk van 'n panteïstiese natuurbelewenis. Dit herinner aan Johann Wolfgang von Goethe se "Gesang der Geister über den Wassern." Die aangehaalde gedeelte (eie vertaling) kom uit Theodor Echtermeyer en Benno von Wiese se *Deutsche Gedichte* (1993: 202):

Des Menschen Seele	Die mens se siel
Gleicht dem Wasser:	Is net soos water:
Vom Himmel kommt es,	Uit die hemel kom dit,
Zum Himmel steigt es,	Na die hemel styg dit,
Und wieder nieder	En weer na benede
Zur Erde muß es,	Aarde toe moet dit,
Ewig wechselnd	Ewig wisselend

Die Stoïsyne in die Antieke Wêreld word ook gereken tot die klassieke panteïste. M.S. du Buisson (1959: 126) beskou Baruch Spinoza as die groot moderne filosoof van die panteïsme en Goethe die groot digter daarvan:

Goethe se panteïsme het voortgevloei uit die studie van die filosofie van Spinoza. Goethe gee uitdrukking aan die gedagte dat om jouself in die Oneindige te verloor, die weg is om jouself te vind. Sy bydrae tot die skepping van 'n nuwe metafisiese beskouing word gevind in die evolusionistiese panteïsme: die heelal word as 'n lewende wese beskou, wie se lewe trapsgewyse ontwikkel, deur die anorganiese natuur, deur die plantelewe en dierevorme, hoër op tot by die mens en sy geesteswerkzaamhede, waar dit sy doel verwerklik deur 'n voorwerp van self-bewussyn te word.

Die panteïsme is 'n monistiese godsidee en staan teenoor die dualistiese godsbeskouing. In die monisme word daar nie twee afsonderlike syndes - Skepper en skepsel - onderskei nie, maar slegs een Synde. Du Buisson (1959: 122) skryf:

Die panteïsme vereenselwig Skepper en skepsel, God en natuur, die Oneindige en die eindige, stof en gees, siel en liggaam. Dit leer dat alles in mekaar vervloei tot één, 'n Al-ene, en laat nêrens enige grens nie. Die skepsel word beskou as deel van die Skepper. In die Al-ene laat die panteïs die goddelike en die menslike lewe saamvloei.

Kirsch kon vermoedelik deur professor C.M. van den Heever, haar dosent en mentor aan die Universiteit van die Witwatersrand, aan dié lewensuitkyk bekendgestel gewees het. Opperman (1953: 122) wys daarop dat Van den Heever sy moeder in 1918 aan die griep verloor het toe hy 16 jaar oud was en dit laat hom buite die tradisionele Calvinisme na geestelike troos soek. Volgens Opperman (1953: 150) laat Van den Heever die klem veral op Arthur Schopenhauer se werklikheidsleer val, maar hy vind ook toepassings en troos uit sy verlossingsleer – veral in medelye en die mistiek: “By Van den Heever is dit meestal ’n natuurmistiek waar hy hom oorgee: ek het in hierdie oomblik een geword / met water, riete, velde en lug. / ‘By die riete.’”

Opperman verduidelik dat dit ’n ontpersoonliking word, ’n “opgaan in die ruising van die wind of die reën na ’n ‘oerbegin,’ ‘oerbestemming,’ of waar hy sy wese versink in ’n stemming... dat hy die Al ervaar wat orde en God is.”

Oor Kirsch se wêreldbeskouing bevestig haar dogter Ada Zohar dat die digter ’n byna religieuse natuuringesteldheid gehad het (persoonlike kommunikasie, 23 Mei 2009). Zohar verduidelik dat haar ma weinig geduld met georganiseerde godsdiens gehad het:

I don't think my mother was religious. She had a love of the language and certain rituals, and a deep appreciation of Jewish history and destiny, but I always thought that her appeal to the divine in her poetry was a device and not real. She had little patience for organized religion. She had a nearly religious attitude to nature.

Hierdie hunkering na die natuur blyk onder meer uit die latere gedig “Voorwinter” (1976: 17), waarin Kirsch na die son as “die eerste god” verwys. Kirsch se vroeë gedigte dui ook reeds op haar natuurbewustheid. In die sonnet “XXXI” (1944: 36) verklaar die liriese spreker: “Onwetend het jy my gelei tot God, / ek het ’n kind geword van die natuur, / ’n ingewyde in haar stille wet.” God en natuur blyk uitruilbaar te wees. Maar Kirsch se panteïstiese godsbeskouing het ’n vroulike karakter (“haar stille wet”).

Die natuurgegewe in die sonnet “XXX” weerspieël eweneens die digter se panteïstiese beleving wat al haar emosies deurdrenk: “Daar het ’n bron van krag in my ontwaak, / so onuitputlik as die groot natuur.” Weer bly dié ervaring verborge: “So sal ek gaan in heimlike geluk, / en in my stilte sal ek put en bou / uit hierdie nuwe rykheid van my gees” (1944: 35).

Ook in *Mure van die hart* se siklus van drie sonnette word daar in “II” (1948: 30) na dieselfde “heimlike geluk” verwys wanneer die liriese spreker verklaar: “’n Enkele oomblik het ons ons verstout / om wat mens sku verberg te openbaar.” Hier is daar dus sprake van die libidinale en die liefde.

In "Resurrexit" ontmoedig die digter die gestorwene se geliefdes om volgens Joodse gebruik die rouweek te handhaaf en trane oor hom te stort: "Moenie die spieëls verhuul en laat daar geen / warm trane drup." Die rede vir hierdie ongewone uitspraak is dat die jong man vol passie geleef het: "Hartstogtelik / het hy die lewe liefgehad." En daarom is selfs die dood nie te vrees nie, die "dood omarm" die dooie.

Kirsch fokus in "Resurrexit" op die positiewe aspekte van die lewe en die liefde – en hoe dit in die lewe ná die dood oorgaan. Die woord "hartstog" omvat in Kirsch se digkuns alle aspekte van passie. In die gedig "Hoe edel maak die hartstog jou gesig" (1976: 27) hou dit verband met die seksdaad: "'n Jongeling wat op 'n somermiddag buk / oor die loom kuil, hom saggies binnedring / en langsaam swem in salige geluk." Ook in "God dank vir hartstog teer en ru" (1976: 21) kom die "bruid en bruidegom" se passie "soos water ondergronds wat stoot / en polsend lig toe klim en stu / tot hy die oewers van die woord / verspoel." Dit is opmerklik dat water ook by hierdie beelde van die liefde en passie betrek word.

Die volgende strofe bevat sleutelwoorde soos "een word," "hunkering," "gesus," "ontvang," "verlang" en "liefkoos," wat 'n voortsetting blyk te wees van die gestorwene se (libidinale) drifte – soos toe hy nog lewend was. Dié woorde skakel met die gedig "Heimwee" in *Mure van die hart* (1948: 12), wat begin met "Gee ons die land" en eindig in die slotkoeplet "Tog bly die stille hunkering ongesus: / o land, my land, die eindelike rus." Die drang na die land word in "Heimwee" opnuut sionisties geposisioneer na die land van Israel. Daarteenoor kan die drang in "Resurrexit" moontlik op die subjek (Medalie) se terugkeer na Suid-Afrika en waarskynlik die moeder gerig wees, veral as dit saam met die gedig "Tweegesprek" (Kirsch 1948: 1) gelees word.

Die dood word uitgebeeld as 'n eenwording: Die ewig vroulike see ("vloed") bevredig alle drange ("waar alle hunkering / gesus word"). Hierdie eenwording kan die konsepte van die *chora* en die Oedipale relasie met die moeder versinnebeeld. Kirsch beeld die see uit as 'n soort baarmoeder ("vormlose vloed in skemerlig / se rustigheid, waar alle hunkering gesus word"). Dié beeld dui op die subjek se salige oertoestand – voor die geboorte en veral ook voor die traumatiese skeiding van die diade wat die kind aanvanklik met die moeder gevorm het. Die see simboliseer dus die konsep van die *chora*.

Die gedig wil beklemtoon dat 'n wonder geskied het. Deur die dood is die simboliese orde agtergelaat. Dit is juis die manlike simboliese orde wat, ironies genoeg, deur die chaos van oorlog die jong man se dood veroorsaak het. Die reële is egter nou betree. Marius Crous (2008: 3) wys daarop dat die "reële nie verwar moet word met die realiteit nie, want die reële is onvoorstelbaar en verwys na dit wat nie in terme van die simboliese orde verklaar kan word nie."

Die see tree as baarmoeder van die moederlike aarde op. Die aarde waarop die hunkering ingestel is, herinner aan Gaia (Latyn Gaea), wat deur dr. Adelaïde van Reeth et al. (1994: 85) omskryf word as die Ou Grieke se “godin van die aarde wat die oudste van die godinne is. Volgens die Griekse skeppingsmite het sy ontstaan uit Chaos, die ongeordende ruimte. Sy verpersoonlik die aartsmoeder uit wie alle lewe voortspruit en na wie alle lewe na die dood terugkeer.”

Die see word elders in Kirsch se digkuns ook as die vroulike of moederlike uitgebeeld. Kirsch skryf in *Geil gebied* (1976: 28) dat haar slapende man vir haar ’n “langsaam-kartelende kus” word en “ek die see wat wieg en rus.”

Seksualiteit kom in “Resurrexit” ter sprake na aanleiding van die see se “skulpe en koraal / en anemone, mollig oopgevou / om te ontvang.” Dit kan dus beskou word as ’n soort eenwording met die aartsmoeder of Moeder Natuur. Die afgestorwene (“hy”), wat pas “weer [sal] verlang,” moet eers ’n periode van “aandelikse wasdom” in die baarmoeder of *chora* deurbring voor die herryse, wanneer “die dag sal kom / wanneer die wolke blindend wit verrys / uit die oseaan” en die “voleindiging” moontlik word – hereniging met die moederlike “aardeskoot” en “al wat hom dierbaar was.” Die subjek (die gevalle jongman) gaan terug op ’n soektog na die moeder, soos blyk uit die eerste gedig in *Mure van die hart* (1948: 1), naamlik “Tweegesprek.”

Crous (2008: 6) lig uit hoe identifisering met die (geslaglose) imaginêre vader – verteenwoordiger van die fallus – die kind aanvanklik in die gewone ontwikkelingsproses gehelp het om homself weer binne-in die moeder se baarmoeder te plaas. “Hierdie denkbeeldige assosiasie met die moeder se liggaam gee aan die kind die nodige selfvertroue om oor te beweeg na die simboliese orde en die moeder agter te laat.”

Deur die proses nou om te keer, omdat die simboliese orde deur die dood agtergelaat word, kan die kind weer die oorspronklike assosiasie met die moederlike liggaam herstel. Die simboliese orde se grense is opgehef en die kind kan die moeder binnegaan sonder die imaginêre, falliese vereenselwiging.

Die gedig “Tweegesprek” sluit tematies direk aan by “Resurrexit” en maak eintlik eers vir die leser sin wanneer dit saam met die gedig oor Alec Medalie gelees word. “Tweegesprek” behels ’n hartroerende dialoog tussen die moeder en haar gestorwe kind en word hier volledig aangehaal:

Tweegesprek

‘Moeder, dis my stem.’

‘Kind, my kind,

het ek jou

eindelik weer gevind,
het jy uiteindelik
teruggekeer?'
'Ek dwaal al heeldag
heen en weer

tussen die hek
en die huis te wag
op die innige stilte
van die nag,

want ek wis dat jy
my stem sou hoor
al dra dit geen klank
aan 'n ander oor.

Vandag het ek my
weer kind verbeel
en urelank
in die tuin gespeel,

met al wat my heerlik was as kind
weer kennismmaak,
weer uitgevind

dat stof wat die wind
oor die veld laat warrel
'n toring is
waar 'n reus in dwarrel,

die langgras 'n oerwoud
en elke mier
'n sluipende luiperd
of leeu en tier.'

'Sê, is dit waar
dat jy tóg bestaan,
my seun? Ons het jou
dood gewaan.'

'O die pyn, die pyn
het my dof gemaak

maar 'n magtige Wind
het my laat ontwaak

en my lig soos 'n wolkstreep
of 'n blaar
laat wegwaai,
en ek het gewaar

hoedat die mensdom
eindeloos ly,
en hul skielik smartlik
liefgekry,

deur oorlog en
deur hongersnood...'
'My kind is dood,
my kind is dood'

'en skielik
soos 'n skok geweet:
trots al my offers
groeï hul leed.

Toe bly daar niks
as net die drang
om weer my liggaam
te ontvang,

weer kind te wees
met kindsverdriet.'
'O liefing, kon
Dit maar geskied...'

Die verband met "Resurrexit" blyk veral duidelik uit die beeld van die "magtige Wind" wat "my lig soos 'n wolkstreep [...] laat wegwaai." Dit is as 't ware 'n opstanding in die wolke, wat 'n Christelike beeld oproep en die gedagte van die heropstanding in 'n verheerlikte vorm beklemtoon. Die seun kan egter nie sy ou liggaam terugkry nie en dit is net die moeder wat van sy teenwoordigheid bewus is.

In hierdie narratief blyk dit dat daar by die subjek ook 'n oorweldigende gevoel van heimwee na vore kom. In "Resurrexit" word dié emosie gelokaliseer as verlange na die moeder en ook die geboorteland, Suid-Afrika. Die verwysing na die "vygie" – 'n Suid-Afrikaanse inheemse plant wat ook in Engels as vygie

(of *mesembryanthemum*) bekendstaan, versterk dié vermoede. Kirsch verwys eweneens in hierdie gedig na ander plante wat tipies aan die Suid-Afrikaanse milieu is (hoewel nie noodwendig inheems nie), naamlik die aalwyn en bloekomboom.

4. Gevolgtrekking

Medalie is Joods, soos Kirsch en Jesus Christus (die oorspronklike referent in die liturgiese frase "[Christus] resurrexit"). Medalie se posisie as vlugnavigator lei die leser om die vergelyking met Jesus, "die Leidsman" (Hand. 3:15 en 12:2; asook Heb. 2:10, 1983-vertaling) verder te voltrek. Aan die hand van die gedigontplooiing kom die profetiese rede (Lukas 21:27) ter sprake oor die wederkoms van die Messias: "En dan sal hulle die Seun van die mens met groot krag en majesteit op 'n wolk sien kom." As lugmagoffisier en navigator hou Medalie se lewe, dood en digterlik gewaande opstanding as lewegewende partikel (reën) direkte assosiasies met die natuur én die Christus in. Kirsch bou in hierdie jare haar wêreldsiening ten opsigte van die mens as onderdeel van die natuur verder uit deur in die gedig "Heimwee" in *Mure van die hart* (1948: 12) te mymer: "maar is 'n volk/ se hoop nie tydeloos soos die hemelbaan/ waarin die enkeling wegs melt soos 'n wolk?"

In "Resurrexit" neem die narratief 'n wending wanneer die seun, wat as damp in die wolk teruggekeer het, as reën wat klink ("preweling") soos "een / wat inniglik bemin" die "aardeskoot / stil binnedring." Die wortels en ander plantdele word gestreel, die "rondinge / en heupe" van die heuwels word "omhels." Kirsch gebruik hierdie beeld ook in die gedig "Alleen" in *Geil gebied* (1976: 25), waarin die eggenoot aangespreek word as die liriese spreker verklaar "[en] kom die holte van my hand / oor die warm heuweling van jou heup." Die seun is dus soos reën wat die moeder (aarde) verkwik in 'n metafisiese eenwording.

In "Resurrexit" neem nie slegs die see nie, maar ook die land 'n vroulike (moederlike) aard aan. Die manlike, simboliese orde met sy chaos van oorlog en dood word oorwin. Die inestueuse eenwording met die moederlike oorsprong, die terugkeer na die diadiese eenheid in die "aardeskoot," word moontlik.

"Resurrexit" is 'n gedig met 'n markante boodskap, naamlik dat die mens se diepste drifte en begeertes nie vergeefs is nie, want die agtergeblewenes kan besef "hy het opgestaan" en leef voort in 'n nuwe gedaante. Waar hartseer was, is geluk weer moontlik ("vol vreugde"). En die onbewuste se altyd teenwoordige maar onderdrukte begeertes na die gekoesterdheid van die oerdiade ("skaam,"

“diep-verborge,” “sonder naam”) sál uiteindelik seëvier oor die simboliese orde met sy ongenaakbaarheid en geweld.

Bowenal is die dood nie die einde nie. Die grense tussen Skepper en skepsel is uitgewis (die mens en die messias is een). Die skepsel word ná die dood weer deel van die Skeppende Moeder Natuur. Dit is dus nie nodig om – tipies van die menslike kondisie – oor afgestorwenes te treur nie, want hulle is steeds oral om hul agtergeblewe geliefdes in die natuur teenwoordig. Daar is troos vir die mens, want die finaliteit wat die dood vir iedereen inhou, kan oorkom word.

Bibliografie

- Crous, M. 2008. “Portrette van en gesprekke met vaders: die vader-dogter-verhouding in die werk van enkele vrouedigters.” *LitNet Akademies: Desember*. 23 Okt. 2014. <www.oulitnet.co.za/newlitnet/pdf/la/LA_5_3.pdf>.
- Du Buisson, M.S. 1959. *Die mens-godverhouding in die Afrikaanse Poësie*. Johannesburg: Voortrekkerpers Beperk.
- Echtermeyer, T., en Von Wiese, B. 1993. *Deutsche Gedichte*. Berlin: Cornelsen Verlag.
- Freud, S. 2001 [1913]. *Totem and Taboo*. New York: Routledge.
- Kirsch, O. 1944. *Die soeklig*. Pretoria: J.L. van Schaik.
- _____. 1945. “Resurrexit.” *WU’s VIEWS*. Universiteit van die Witwatersrand. 31 Aug. 1945.
- _____. 1948. *Mure van die hart*. Johannesburg: Afrikaanse Pers Boekhandel.
- _____. 1976. *Geil gebied*. Kaapstad: Human & Rousseau.
- Kristeva, J. 1982 [1980]. *Powers of Horror: An Essay on Abjection*. New York: Columbia University Press.
- _____. 2002. *The Portable Kristeva – Updated Edition*. Ed. K. Oliver. New York: Columbia University Press.
- McAfee, N. 1993. “Abject Strangers: Toward an Ethics of Respect.” *Ethics, Politics and Difference in Julia Kristeva’s Writings*. Ed. K. Oliver. Londen en New York: Routledge. 116-134.
- Opperman, D.J. 1953. *Digters van dertig*. Kaapstad: Afrikaanse Boekhandel Bpk.
- Van Reeth, A., et al. 1994. *Ensiklopedie van die Mitologie*. Vlaeberg: Vlaeberg Uitgewers.